

instant classic

DERREN BROWN

trucuri
ale
minții

CUPRINS

<i>Prefață la ediția broșată</i>	7
<i>Prefață</i>	11
Partea I	
Deziluzia	17
Partea a II-a	
Magie.....	39
Partea a III-a	
Memoria	85
Partea a IV-a	
Hipnoza și sugestibilitatea.....	159
Partea a V-a	
Comunicarea inconștientă	287
Partea a VI-a	
Antiștiință, pseudoștiință și gândire eronată	323

Gânduri de încheiere	449
Correspondență.....	455
<i>Mulțumiri</i>	465
<i>Indice</i>	467

PARTEA I
DEZILUZIA

Deziluzia

Biblia nu prezintă un adevăr istoric.

Pentru mine n-a fost treabă tocmai ușoară să mă împac cu lucrul acesta, deoarece credeam în Dumnezeu, Iisus și Satan(ism). Iar atunci când crezi în toate acestea și te întâlnești o dată pe săptămână cu cei care gândesc ca tine, nimeni nu te încurajează vreodată să studiezi cu adevărat faptele și să îți pui la îndoială propriile credințe. Eu, unul, am fost mereu de părere că dacă-mi pun crezurile sub semnul întrebării le fac mai puternice.

Pentru mulți dintre voi va fi greu să împace imaginea pe care probabil și-au făcut-o despre mine privindu-mă la televizoarele de mare rezoluție care le decorează sufrageria aranjată cu gust sau rulota — de exemplu, imaginea de „bărbat chipeș și misterios“ (conform celor de la *Nuts Literary Supplement*) —, cu priveliștea revoltătoare a celui care eram spre sfârșitul adolescenței: un tip de o solemnitate viguroasă și răsunătoare, care nu vedea altceva mai bun de făcut decât să încerce să-și convertească prietenii nespuse de îngăduitori la viața evlavioasă pe care o cunoștea el, ca un credincios ce era. Vouă, credincioșilor neevlavioși care mă citiți acum, sunt sigur că v-am făcut un deserviciu. Imaginați-vă, dacă vreți să vomați, o turmă întreagă din care făceam și eu parte, încurajată de un pretins pastor să manifeste darul penticostal al „vorbirii în

limbi“, cu mențiunea fermă că, dacă încetam să mai băl-măjim pe motiv că ni se pare lucru prostesc, Dracul în persoană era cel care ne spunea să tăcem. Reprezentați-vă acum o a doua imagine cu rol vomitiv, cea în care eu îi spun unui prieten necreștin că am să mă rog pentru el, fără să-mi dau seama de impresia de superioritate pe care o poate lăsa o astfel de ofertă. Îmi făcea o deosebită plăcere să fiu insultat și mă umflam în pene arătând cât de sincer și principial sunt eu. Iată rezultatul nefericit al unei îndoc-trinări din timpul copilăriei, urmate de ani de credință cir-culară care să o susțină.

În ultimii ani ai deceniului opt, fenomenul tot mai mare reprezentat de mișcarea New Age a devenit o *piază rea* pentru pastorul meu înverșunat și pentru mulți alții ase-menea lui. Am fost avertizați că însuși Satan încuraja inte-resul față de cristale și vindecarea prin puterea minții și că numai vrăjitoria putea fi explicația pentru numărul tot mai mare de librării cu volume de medicină alternativă care răsăreau în Croydon. Eram convins de acest lucru și priveam lucruri precum cărțile de tarot ca fiind ceva extrem de periculos. Pe aceia dintre voi cărora le vine să râdă auzind așa ceva îi rog să uite pentru câteva clipe că o mulțime de biserici din ziua de azi ne vorbesc pline de încredere despre demoni ca fiind creaturi reale, chiar dacă invizibile, care populează medii de viață pline de păcate, ca de pildă dormitoarele studentești și magazinele care comercializează muzică heavy metal. O parte din acti-vitatea acestui om — un „pastor“, rețineți — consta în a convinge oameni obișnuiți, inocenți aflați în grija lui, de adevărul unor astfel de lucruri, ca să-i înspăimânte sufi-cient de mult încât să se agațe și mai strâns de această

religie în care vocea firavă a frumosului fusese acoperită de goana după senzațional.

La începutul anilor '90, a avut loc însă o întâmplare neînsemnată, care avea să se dovedească a fi propria mea experiență domestică de pe drumul Damascului. O experiență Domestos, dacă vreți. Locuiam în Wills Hall, un cămin studentesc ce aparținea Universității Bristol, care avea o curte pătrată (pe care noi nu aveam voie să o traversăm, așa cum se întâmplă pretutindeni cu curțile pătrate, căci iarba care crește în spații cu unghiuri drepte este sfântă), înconjurată de clădiri vechi ce aminteau de Oxford. De fapt, se spune că domnul Wills, gigantul din industria tutunului în anii '20, a cerut ridicarea acestor construcții și a altora în stilul acela impunător pentru a crea un mediu specific pentru fiul său care nu luase examenul de admitere la Oxford și a trebuit să studieze în Bristol (luați aminte, studenți care vă simțiți victime ale unei presiuni exagerate din partea părinților; considerați-vă norocoși pentru că tatăl vostru n-a construit universitatea special pentru voi). Coboram într-o zi din Carsview, numele studentesc pretențios pe care-l dădusem camerei mele, ducându-mă să iau micul dejun la o oră târzie a după-amiezii, când am văzut un afiș la intrarea în clădirea în care locuiam (dacă English Heritage se gândește deja să pună acolo o plăcuță, precizez că era Corpul A). Un ochi mare, negru, imprimat pe fond galben anunța un spectacol de hipnoză și o prelegere pe această temă care urmau să aibă loc în seara aceea în Sala Avon Gorge a Uniunii Studenților. Nu mai participasem niciodată la așa ceva și promitea să fie mai distractiv decât ritualul de fiecare seară al ceaiului de fructe și deliberarea cu privire la termenul corect de *kafkian* în

detrimentul celui de *kafkaesc*, urmate de întoarcerea în camera mea pentru a mă autosatisface.

Demonstrația oficială, oferită de un hipnotizator pe nume Martin Taylor, a fost urmată de o ședință care a avut loc în casa unui student, unde Taylor a continuat să-i hipnotizeze pe cei mai sugestibili dintre noi în schimbul unui pateu tradițional cu carne — îmi amintesc cu precizie — și al găzduirii peste noapte. Individul nu avea nimic din Rasputin; era un palavragiu blond și deschis în privința mecanismelor din spatele a ceea ce făcea. Pe când mă întorceam târziu în noaptea aceea împreună cu prietenul meu Nick Gillam-Smith, i-am spus acestuia că am să devin hipnotizator. „Și eu“, mi-a răspuns el. „Nu, eu chiar am să devin“, am insistat.

Mi-am procurat tot ce puteam pe această temă și am început să învăț. Pentru a experimenta, aveam zilnic la dispoziție cobaii studenților, iar mai târziu am apelat la gerbili, care s-au dovedit și mai puțin receptivi. Indivizii de tipul rugbiștilor, care în anii de școală îmi creau un sentiment teribil de inferioritate, se dovedeau acum tocmai buni pentru a pune în practică noua abilitate pe care o deprindeam, iar sentimentul de control asupra unor astfel de oameni era grozav de incitant. Am început să dau mici spectacole în preajma universității și să-mi hipnotizez prietenii în baruri, astfel că se puteau îmbăta și cu apă chioară.

De vreo doi ani nu mai mersesem la biserică în mod regulat, dar încă rămăsesem credincios. Eram uimit când prietenii mei creștini îmi spuneau că hipnotizând oamenii lansam o invitație forțelor demonice. La unul dintre spectacole, membrii Uniunii Creștine stăteau pe rândul din spate și vorbeau tare, în încercarea — mă gândesc eu — de

a exorciza răul care era comis pe scenă. Cu o altă ocazie, într-o duminică din preajma Crăciunului, am intrat în marea biserică studentască și m-am trezit salutat cu întrebarea „Ce cauți ăsta aici?“ venită din partea cuiva aflat în șirul de bănci din spate. Drăguț, n-am ce zice.

Eram derutat. Dacă Dumnezeu ne-a creat, atunci se presupune că mintea omenească este culmea creației (mai presus de ea nefiind decât Amazon.com și Philip Seymour Hoffman). Și știam clar că aveam idee despre cum funcționa hipnoza mai mult decât oamenii aceștia. Însă nu poți judeca o întregă religie pornind de la comportamentul neplăcut al câtorva indivizi, așa că am dat deoparte reacțiile acestora. La drept vorbind, nu știam nici eu ce să fac cu hipnoza. Mă angajasem să susțin reprezentații în cadrul unui spectacol deocheat și știam că a-mi face intrarea după stripteuze lesbiene și a-i determina pe adulți să danseze balet nu era ceea ce-mi doream. Așa că, într-o după-amiază pe care mi-am petrecut-o cutreierând librăriile cu cărți la preț redus, am dat peste *Mark Wilson's Complete Course in Magic*, un tom impresionant care mi-a stârnit curiozitatea, cu pălăria și mănușile albe de pe coperta lucioasă care promiteau să mă învețe tot ce aveam nevoie pentru a deveni un scamator competent. Nefiind unul care să ajungă la perspicacitate doar privind mănunchiul de file tipărite și legate pe una dintre laturi, doar pe baza aprecierii învelișului cărții, am pornit să duc la îndeplinire sarcina de a-i studia secretele și de a învăța manevre și subterfugii ezoterice.

Obsesia pentru magie strecurându-se încet, de la interes la pasiune și până la motiv de divorț, aduce cu ea o fascinație de neîmpiedicat față de șiretlicurile și înșelăciunile din lumea paranormalului. Tradiția magicienilor-demascatori este aproape la fel de veche ca șarlatanii pe care îi urmăresc

și probabil că va urma mereu îndeaproape linia de clarvăzători care inevitabil merg tot mai departe cu senzaționalul și popularitatea. Demistificatorii sunt înfuriați și plictisiți de faptul că oamenii disperați, care caută răspunsuri facile, sunt rareori interesați să audă că respectivele răspunsuri sunt minciuni sau că s-ar putea ca ei, căutătorii, să fie exploatați ori manipulați. Lucrul acesta, împreună cu dragostea mea față de sugestie și față de tehnicile de hipnoză au condus la un interes privind felul în care putem ajunge să credem în chestii precum capacități paranormale și cum ne putem lăsa convinși de aparenta eficacitate a diverselor practici New Age, care pe atunci erau la mare modă în rândul clasei mijlocii de culoare albă — care pesemne se simțea oarecum vinovată pentru că era albă și pentru că era clasă de mijloc. Lucrurile erau suficient de clare pentru a putea eticheta temerile legate de „invitarea demonilor” drept prostii înfricoșătoare. După cum simt eu, lumea paranormalului este un amestec — fascinant, totodată deprimant și în mod straniu revitalizant — de autoamăgire, efecte placebo și sugestie, șarlatanie și exploatare. Dar în niciun caz nu poate fi vorba despre demoni.

Am descoperit lumea amăgirii iubind iluzia, iar gradul ridicat al încântării și curiozității pe care mi le stârnește posibilitatea magiei reale este cel care mă determină să vreau să văd cum funcționează aceste lucruri. Unii oameni își pot exprima afecțiunea față de noțiunea de capacități miraculoase și planuri spirituale aderând la astfel de idei fără să nutrească dorința de a avea alte dovezi în afară de propria lor convingere; alții (asemenea mie, care dezmembram întotdeauna jucăriile când eram mic) vor să vadă din ce sunt constituite astfel de idei.

Ceea ce m-a izbit la cei pe care îi cunoșteam și care credeau în paranormal a fost faptul că aveau în mod clar un sistem de credință circular. În esență, cineva crede atât de mult în cutare lucru, încât orice dovadă care nu vine în sprijinul lucrului respectiv este ignorată, în timp ce toate întâmplările care se potrivesc cu el sunt remarcate și amplificate. De exemplu, o bună prietenă a mea care lucra ca vindecătoare energetică mi-a povestit cum vindecase ea la o petrecere un flăcău care își opărise rău brațul după ce îi explodase un boiler în față. Relatarea ei părea impresionantă: își pusese mâinile pe el un oarecare timp, iar durerea și senzația de arsură cedaseră foarte rapid. Cum aveam amici comuni, am întrebat un prieten care fusese la petrecere dacă povestea era adevărată. A râs și mi-a răspuns: „Da, și-a pus într-adevăr mâinile pe el, dar numai după ce i-au împachetat brațul în gheață și zăpadă timp de vreo oră.“ Prietena mea cu puteri paranormale nu voise să mă inducă în eroare, ci pur și simplu eliminase din povestirea ei partea cu împachetarea în gheață, ca fiind lipsită de importanță. Episodul reprezenta pentru ea o confirmare a capacităților ei și îi alimenta credința.

Cu cât dădeam mai mult peste genul acesta de situații, cu atât mă preocupa mai mult posibilitatea ca și eu, în calitate de creștin, să cad în exact aceeași capcană. Nu mă lăsam în voia aceluiași tip de credință circulară? Nu țineam minte rugăciunile care primiseră răspuns și le uitam pe cele cărora nu li se răspunsese? Sau hotăram că li se răspunsese, dar într-un mod mai puțin evident? Ce deosebea credința mea de convingerile la fel de ferme ale prietenei mele cu puteri paranormale, ce altceva decât faptul că acele convingeri ale ei erau mai puțin obișnuite în rândul maselor și, prin urmare, puteau să fie luate în râs cu mai

mare ușurință? Nu eram amândoi vinovați de același nonsens dătător de confort psihologic? Nu încăpea îndoială că eram ipocrit.

Pun și în prezent o întrebare creștinilor inteligenți, fiindcă aș vrea cu dragă inimă să aud un răspuns corect formulat. Putem crede cu sinceritate în orice: capacități paranormale, creștinism sau, cum sugera (cu ironie) Bertrand Russell, în faptul că în jurul Pământului gravitează un ceainic. Aș putea crede cu toată convingerea în oricare dintre lucrurile acestea. Dar convingerea mea nu face ca ele să devină adevărate. La drept vorbind, este un fel de insultă tocmai la adresa adevărului la care țin — să spun că ceva este adevărat doar pentru că așa cred eu. Fără îndoială că dacă nutrim o credință într-un proces cosmologic, o credință cu care suntem fericiți să trăim și pe care ne-o asumăm până într-atât încât suportăm pentru ea zeflemeaua celorlalți, ne-am dori să se sprijine pe ceva aflat dincolo de convingerile noastre, care nu prezintă garanții. Adică niște dovezi în afara sentimentului nostru că e așa. Fiecare dintre noi își dă seama că greșește uneori și că manifestă siguranță în legătură cu lucruri despre care ulterior află că sunt greșite. Nivelul convingerii noastre personale cu privire la un subiect n-are nicio legătură cu gradul de adevăr al lucrului respectiv în lumea exterioară. În cazul anumitor lucruri, distincția aceasta nu este grozav de importantă. Felul în care apreciem un tablou sau o piesă muzicală, de exemplu, sau chiar persoana de care ne îndrăgostim ține de subiectivitatea noastră. Dar să decizi că întregul univers operează în cutare și cutare fel, ca să nu mai spun de a merge la război pentru că suntem atât de convinși că avem dreptate, încât ceilalți trebuie să fie de acord cu noi sau, în caz contrar, să piară, ei bine, în astfel de situații, e fără îndoială

nevoie de un nivel mai ridicat al argumentării decât cel reprezentat de cuvintele „E adevărat fiindcă eu chiar simt că e adevărat“.

Așa că, pentru a evita doza de ipocrizie la adresa mea, m-am gândit să caut dovezile existente în exterior. De fapt, e destul de simplu să faci asta și cu creștinismul, cu toate că omul credincios nu e, de obicei, încurajat de semenii lui sau de pastori să procedeze astfel.

Nu doar că un om pios este încurajat să nu-și pună niciodată la îndoială credința, ci și că este de așteptat ca orice investigație rațională să „se strecoare respectuos afară“ de îndată ce religia intră în încăpere, ca să folosesc expresia nimerită a lui Richard Dawkins. E periculos să o pui la îndoială pornind din interior și nepoliticos să o faci din exterior. Ni se permite să luăm oamenii la întrebări cu privire la politica sau etica lor și ne așteptăm ca ei să-și apere credințele sau măcar să se mențină pe poziție în orice chestiune importantă prin recurgerea la dovezi, însă când vine vorba despre subiectul de importanță covârșitoare legat de Dumnezeu și de modul în care vrea El să se comporte, orice discuție rațională trebuie să se încheie din momentul în care auzim „eu cred“. Și asta în ciuda faptului că religia poate fi, așa cum vedem în zilele noastre caracterizate de violență religioasă atât din partea esticilor cât și vesticilor, o preocupare criminală înrădăcinată în etica și ignoranța secolelor timpurii, în vremea cărora au luat ființă scripturile. Sigur că persoanele cu credință religioasă moderată pot manifesta dezgust față de astfel de violență, pretinzând că provocările evidente la comportament grotesc și violent pe care le găsești în cartea lor sfântă nu există, de fapt, și spicuiesc „părțile drăguțe“, însă se fac vinovați și ei de a nu deschide subiectul credinței în

cadrul unei discuții raționale, iar procedând astfel devin parte a mașinăriei care conduce la toată hidoșenia a cărei cauză e fundamentalismul.

Pentru mine și pentru camarazii mei creștini de odinioară, toată chestiunea se rezuma la întrebarea dacă Hristos chiar a murit și chiar s-a întors din moarte. Dacă a înviat cu adevărat, așa cum scrie în Biblie, atunci totul este adevărat, indiferent care este părerea altcuiva despre creștini și despre comportamentul lor. Dacă n-a înviat, atunci toată chestiunea e o absurditate, iar creștinismul este o amăgire.

În centrul discuției stă această singură întrebare, iar sarcina aducerii de probe revine, desigur, creștinilor care susțin adevărul învierii; nu noi, ceilalți, trebuie să dovedim contrariul. Spre lauda lor, chiar par să abordeze fățiș această problemă. Printre apărătorii credinței circulă un mod de argumentare popular care în esență constă în a demonstra netemeinicia variantelor care se opun învierii lui Iisus. Dacă Iisus (despre care putem liniștiți să spunem că a fost o figură istorică, deși una mult mai pământească decât cea prezentată în Biblie) n-a reapărut după moartea Lui, atunci romanii nu aveau altceva de făcut decât să-i prezinte corpul pentru a pune capăt noii religii. S-ar fi încheiat totul într-o săptămână. Dacă trupul a fost furat de apostoli sau dacă aceștia știau că El nu se mai întorsese cu adevărat la viață, atunci ce rost ar mai fi avut ca acei primi evangheliști să se lase persecutați și uciși pentru că proclamau noua credință?

Există o mulțime de argumente ca acestea, dar toate pleacă de la premisa că putem lua poveștile din Noul Testament drept fapte reale. Dar ca să hotărască cineva că Biblia reprezintă realitate istorică ar trebui să ignore numeroasele

cercetări biblice imparțiale care arată că nu e vorba despre fapte reale — cu alte cuvinte, trebuie să decidă că propria convingere înseamnă mai mult decât dovezile clare. Nu putem pune preț pe convingerea personală atunci când evaluăm în ce măsură povestea reprezintă fapt real. Astfel de lucruri trebuie lăsate deoparte în acest caz, doar dovezile trebuie avute în vedere. Iar acestea arată foarte clar că povestirile din Noul Testament au fost scrise în primele câteva sute de ani după ce personajul istoric Iisus a murit. Povestirile acestea au continuat să fie revizuite în scopuri politice și sociale în cea mai mare parte a primului mileniu. Iisus a fost unul dintre numeroșii învățători care au existat într-o perioadă de mari transformări sociale și de tensiuni, iar în măsura în care cititorul poate separa cuvintele Sale de cele care i-au fost puse ulterior în gură, se poate constata că El propovăduia un amestec de viziune socială, foarte necesară atunci („Împărăția Cerurilor“), și stoicism personal. După moartea Lui și după ce Împărăția Cerurilor nu s-a arătat, cei care îi urmau învățăturile au format comunități care erau persecutate sau ridiculate; aveau nevoie de povestiri și legende care să-i inspire și să le dea credibilitate. Așa că le-au dat naștere: după cum era obiceiul, cuvintele și acțiunile care corespundeau nevoilor curente erau puse în gura și în viața figurilor istorice, apoi erau citite ca fapte istorice. Figurile cu rol inspirator au fost rescrise în foarte mare măsură, așa încât „viețile“ lor să se potrivească cu ideile pe care trebuiau să le susțină. Cu toate că Evangheliile sunt atribuite unor anumite persoane, ele au fost scrise, în mare parte, de comunități. Povești impresionante și de mare forță au fost relatate, modificate și rearanjate de-a lungul mai multor generații.

Eu manifest interesul unui profan în privința acestui gen de învățătură. În plus, am și dorința personală de a-mi susține necredința la fel cum mă așteptam să-mi pot susține credința pe vremea când o aveam. Când mi-am dat seama că relatările despre Iisus erau basme, a trebuit să accept că învierea nu mai putea fi sprijinită cu argumente din respectivele relatări ca și cum acelea ar fi fost reale, ceea ce m-a condus inevitabil la concluzia că nu era nicio diferență între „credința mea adevărată” și „credința adevărată” a altcuiva. Credeam doar pentru că așa făcusem întotdeauna și pentru că religiozitatea ajunsese să fie o cârjă — dacă pot folosi acest cuvânt — psihologică foarte importantă.

Creștinul viteaz sau inteligent care este interesat să cerceteze credința oarbă ar face foarte bine să citească cartea lui Richard Dawkins *The God Delusion**. I-am vorbit despre Dawkins unui prieten creștin care mi-a răspuns: „Of, dar lovește întruna în religie.” Nu s-a gândit o clipă la ce ar putea însemna argumentele lui Dawkins sau dacă acestea stau în picioare, ceea ce mi s-a părut o pierdere. Eu, unul, după atâția ani în care am defilat cu „dovezi” adolescente ale existenței lui Dumnezeu, am găsit că opera aceasta este extrem de valoroasă în ceea ce privește viziunea obiectivă asupra întregii chestiuni. Din păcate, îmi imaginez că mulți creștini vor fi mai preocupați să-i împiedice pe alții să citească cartea lui Dawkins decât să fie suficient de curajoși ca s-o citească ei înșiși, chiar și cu scopul de a-și întări credința.

---

* Richard Dawkins, *Himera credinței în Dumnezeu*, Curtea Veche Publishing, București, 2007.

Probabil că acum — în cazul în care încă n-ați dat foc cărții de furie — vă întrebați de ce au importanță astfel de lucruri. Cu toții găsim nonsensuri în care să credem; face parte din viață. Și apoi, ați cumpărat cartea din alte motive: astfel de discuții despre religie nu vă ajută nici să determinați persoanele atrăgătoare de sex opus să cedeze voinței voastre furibunde, tumefiate, nu vă ajută nici să repetați la fizică. Suntem într-adevăr fascinant de diferiți, iar dacă ar fi să gândim cu toții la fel, n-ar mai fi nevoie de atâtea canale de televiziune. Dar luați în considerare lucrul următor: nu e mai bine să iei decizii în cunoștință de cauză și nu în lipsa informațiilor? Ați accepta cu bună știință să vi se vândă minciuni în chip de adevăr? „Tumefiată“ înseamnă „erecție“?

Adevăr și minciuni

Întrucât sper foarte tare să evoluați prezentându-vă câteva dintre abilitățile și temele pe care le găsesc fascinante, trebuie mai întâi să ne ocupăm de întrebarea cam stânjenitoare legată de cât de cinstit am să fiu când vă voi vorbi despre tehnicile mele. O parte din presa de scandal și din membrii propriei mele familii pare convinsă că în candoarea mea vădită, în justețea, integritatea morală, cinstea și corectitudinea care au caracterizat din abundență munca mea până în prezent s-ar putea să existe ocazional informații false sau viclene destinate a abate căutătorul atent de la drumul bun. Ei bine, așa cum a zis străbunica mea odată: „Mă doare-n fund de cinste și de corectitudine.“

Spectacolele care dau buzna în sufrageriile voastre în fiecare săptămână sau care vi se infiltrază din eter în

unitatea calculatorului pe timp de noapte sunt descrise în mod deschis de nimeni altul decât de mine, la începutul a ceea ce în industria de profil numim „episoade“, ca fiind un amestec de „magie, sugestie, psihologie, inducere în eroare și arta spectacolului“. Prestația mea, numerele de senzație, trucurile, șmecheriile pe care le execut au la bază, uneori, principii ale magiei, alteori, principii psihologice. De exemplu, *Séance*, dacă ați avut stânjenitoarea bunăvoință de a vă uita sau chiar de a lua parte la elementul său „interactiv“ crezând că se transmite în direct, părea să implice un fel de activitate spirituală, dar consta în mod clar dintr-o serie de trucuri amestecate cu tehnici sugestive pentru obținerea rezultatelor dorite. Dacă vi s-a întâmplat să silabisiți numele corect al unei persoane decedate pe tabla Ouija de acasă, nu a fost altceva decât rezultatul unui truc (pentru a vă face să vă gândiți la numele corect) urmat de o sugestie (care să vă determine să mișcați inconștient indicatorul mobil pe tablă pentru a-l citi). Același proces a avut loc în cazul participanților la spectacol. Pe de altă parte, *The Heist*, care a fost ultimul show special transmis până la data scrierii cărții, a fost unic prin faptul că nu conținea trucuri sau păcăleli. S-au folosit câteva „trucuri“ în timpul celor două săptămâni de filmare, menite să convingă participanții că învățau uimitoare abilități noi, dar n-au fost incluse fiindcă păreau să diminueze franchețea din cadrul procesului. Dacă jafurile armate din final n-ar fi funcționat — deși n-aveam nicio îndoială că vor funcționa —, aveam un *foarte* vag plan B sau C în mână pentru a fi sigur că spectacolul iese bine într-un fel sau altul. Dar nu a fost nevoie să recurg la alternative (hai să zicem că aveam *o mulțime* de dansatori ascunși după colț, așteptând un semn).

Cui nu-i plac numerele de magie, acele spectacole care n-au concurență nici măcar în industria cinematografică 3D? Suntem, mai mult ca niciodată, asaltați de așa-zise miracole, fabricate cu ajutorul tehnologiilor avansate. Iar marea bătălie se dă la nivel psihologic. Derren Brown, în calitate de supererou care ne ghidează printre capcanele iluziei, demontează mituri și ne revelează modalități prin care putem lăsa celor apropiați o impresie de neuitat. Complicatele mecanisme ale percepției, memoriei și iluziei sunt redată simplu și accesibil. *Trucuri ale minții* este o lectură folositoare, palpitantă și amuzantă.

„*Trucuri ale minții* ni-l dezvăluie pe Derren Brown ca pe un geniu manipulator, fără ca acesta să recurgă la fierturi magice sau duhuri ale lămpii.“

— **New Statesman**

„Dacă vezi pe cineva citind această carte, ocolește-l cu grijă.“

— **The Guardian**

„Divulgă atât de multe dintre secretele artei sale... Sunt atâtea revelații, atâtea lucruri incitante de pus în practică.“

— **Psychologies**